

TÜRKİYE'DE BASKI GRUPLARININ EĞİLİM ve KONUMLARI: ZONGULDAK TİCARET ve SANAYİ ODASI¹

Hüseyin ÇAVUŞOĞLU ^{ID}²

Öz

Baskı grupları, kendi üyelerinin menfaatleri savunmak için kurulan örgütlerdir. Çalışmada baskı grubu tanımı, baskı gruplarını ortaya çıkaran nedenler ve baskı gruplarıyla ilgili teoriler ele alınmış olup, Zonguldak Ticaret ve Sanayi Odası meclis üyeleriyle yapılan bir anket çalışmasına yer verilmiştir. Çalışmanın amacı, bir baskı grubu olarak Zonguldak Ticaret ve Sanayi Odası'nın eğilim ve konumlarını, siyasal sistemdeki rolünü ortaya koymaktır. Anket çalışmasıyla Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği'nin (TOBB) kuruluş nedenleri, üyelerin TOBB'a bakış açısı, devletin konumu, ülkenin temel problemleri, TOBB'un işleyişi, TOBB'un siyasal sistemdeki konumu, TOBB'un temel fonksiyonlarını ve TOBB'un gücünü belirleyen etkenler ortaya konulmuştur. Elde edilen sonuçlara arasında, TOBB'un kuruluş amacının ağırlıklı olarak iş insanlarının etkinliği olması; Zonguldak Ticaret ve Sanayi Odası'nın karar alma süreçlerinde oldukça az dikkate alındığı; TOBB'un faaliyet alanı, iş dünyasına ilişkin yasalarda etkin rol oynaması; sorunların çözümü için en çok TOBB yöneticileri ve bürokratlara başvurulması; Zonguldak Ticaret ve Sanayi Odası üyelerinin büyük bir bölümünün, siyasal sistem ile temasta yüz yüze görüşme yöntemini kullanması; en önemli sorunlar arasında işsizlik, anayasa, eğitim ve etnik sorunların görülmesi; TOBB'un, isteklerin siyasal sisteme iletilmesinde etkin bir rol oynayan ve siyasal iktidara bağımlı bir örgüt olarak görülmesi, TOBB'un gücünü belirleyen faktörlerin toplumsal statü, üye sayısı ve mali gücü olması yer almaktadır.

Anahtar kelimeler : Siyaset, Baskı Grubu, Demokrasi, Zonguldak Ticaret ve Sanayi Odası.

Jel Sınıflandırması : Z0.

¹ Bu çalışma, Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi İnsan Araştırmaları Etik Kurulu'nun 29.07.2021 tarihli ve 62480 sayılı kararıyla etik kurallara uygun bulunmuştur.

²Doç. Dr. Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, huseyindp@hotmail.com, ORCID: 0000-0001-7132-3833.

Atıf/Citation (APA 6):

Çavuşoğlu, H. (2022). Türkiye'de baskı gruplarının eğilim ve konumları: Zonguldak Ticaret ve Sanayi Odası. *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 15(4), 833–847. <http://doi.org/10.25287/ohuiibf.1069031>.

TENDENCIES AND POSITIONS OF PRESSURE GROUPS IN TURKEY: ZONGULDAK CHAMBER OF COMMERCE AND INDUSTRY

Abstract

Pressure groups are organizations formed to defend the interests of their members. In the study, the definition of pressure group, the reasons that cause pressure groups and theories about pressure groups are discussed, and a survey study conducted with Zonguldak Chamber of Commerce and Industry council members is included. The aim of the study is to reveal the tendencies and positions of ZTSO as a pressure group and its role in the political system. With the survey study, the reasons for the establishment of the Union of Chambers and Commodity Exchanges of Turkey (UCCE), the members' perspective on UCCE, the position of the state, the main problems of the country, the functioning of UCCE, the position of UCCE in the political system, the basic functions of UCCE and UCCE's The factors that determine the strength are revealed. Among the results obtained, the founding purpose of UCCE is predominantly the activity of businessmen; Zonguldak Chamber of Commerce and Industry is given little consideration in the decision-making processes; UCCE's field of activity is to play an active role in the laws of the business world; mostly resorting to TOBB executives and bureaucrats for the solution of problems; most of the members of Zonguldak Chamber of Commerce and Industry use face-to-face meeting method in contact with the political system; unemployment, constitutional, educational and ethnic problems among the most important problems; Considering UCCE as an organization that plays an active role in the transmission of requests to the political system and dependent on the political power, the factors that determine the power of UCCE are social status, number of members and financial power.

Keywords : Politics, Pressure Group, Democracy, Zonguldak Chamber of Commerce and Industry.

Jel Classification : Z0.

GİRİŞ

İnsanoğlu var olduğundan bu yana, ortak menfaatler etrafında birleşen kişilerin, bu menfaatlerini gerçekleştirebilmek için gruplar oluşturdukları görülmektedir. Fakat bu grupların, siyasal sistem karşısında önemli bir güç olmaları, son dönemlerde ortaya çıkmıştır. Siyasal sistemde hükümet, muhalefet, siyasal partiler dışında var olan bu gruplar, siyasal sisteme taleplerinin kabulü yönünde baskı yaptıkları için, baskı grupları olarak adlandırılmaktadırlar. Çoğulcu, katılımcı demokrasilerde baskı grupları, üyelerinin çıkarları, talepleri için faaliyet gösterirler ve bu baskı gruplarının temsil işlevi olarak ifade edilmektedir. Böylece baskı grupları, demokratik sistemin işleyişine önemli bir katkı sunmaktadırlar (Turan, 1987: 58). Özellikle ABD ve Avrupa’da baskı grupları, devletin üç temel fonksiyonu olarak adlandırılan yasama, yürütme, yargı dışındaki “Dördüncü güç”, “Görünmez hükümet” olarak tanımlanmaktadırlar. Bu tanımlamalar, ABD ve Avrupa’da baskı gruplarının, siyasal sistemdeki etki derecelerinin ne kadar yüksek olduğunun bir göstergesidir. Günümüzde artık baskı gruplarının, demokratik sistemlerde demokrasinin önemli bir unsuru olan siyasal partiler gibi anayasal kuruma dönüşükleri söylenebilir.

TOBB, 8 Mart 1950’de yürürlüğe giren 5590 sayılı kanunla kuruldu. 1 Haziran 2004’te yürürlüğe giren 5174 sayılı kanunla 5590 sayılı kanun yürürlükten kalktı. TOBB, “*Odalar ve borsalar arasındaki birlik ve dayanışmayı gerçekleştirmek, bu dayanışmayı mesleğin genel çıkarlarına göre gelişmesini sağlamak, oda ve borsa görevlilerinin mesleki çalışmalarını kolaylaştırmak, mesleki disiplin ve ahlaki korumak maksadıyla kurulan kamu kurumu niteliğinde tüzel kişiliğe sahip bir meslek kuruluşu*” olarak tanımlanmaktadır (TOBB, 1991: 36). Günümüzde TOBB, tüm illerde ve 160 ilçede, 365 oda ile faaliyet göstermektedir. ZTSO ise 30 Temmuz 1919’da kurulmuştur. 22 Nisan 1925’te yürürlüğe giren 655

sayılı kanunla faaliyetlerine devam etmiştir. 655 sayılı kanun, 1950’de yürürlüğe giren 5590 sayılı kanunla yürürlükten kalkmıştır.

Baskı grupları, demokratik sistemin vazgeçilmez unsurlarından biridir. Bundan ötürü, siyaset biliminin son zamanlardaki temel çalışma konuları arasında baskı grupları da yer almaktadır. Baskı gruplarının önemi, bireylerin siyasete katılımının da önemli bir unsur olmalarından ve birey-siyasal iktidar arasındaki ilişkideki başat konumundan kaynaklandığı söylenebilir. Bu çalışmayla baskı gruplarının siyasal sistemdeki rollerinin ortaya konulması amaçlanmaktadır. Baskı gruplarının rollerini ortaya koyabilmek için Zonguldak Ticaret ve Sanayi Odası üyeleriyle yapılan anket çalışmasına yer verilmiştir. Demokratik sistemlerin ilerlemesinde, önemli rolleri bulunan baskı gruplarının bu çalışmada ele alınmasının, literatüre önemli katkı sağlayacağı öngörülmektedir. Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB) ülkemizin önemli baskı gruplarından biridir. Haluk Alkan’ın 1998 yılındaki “Türkiye’de Baskı Grupları: Siyaset ve İşadamları Örgütlenmeleri (ODALAR-TÜSİAD-MÜSİAD)” adlı çalışması dışında, anket yöntemi kullanılarak, baskı gruplarının eğilim ve konumlarını ölçen bir çalışma bulunmamaktadır. Bu çalışma ile bu eksikliğin giderilmesi amaçlanmaktadır. TOBB üyesi olan odaların, eğilim ve konumlarını ölçen bilimsel çalışmaların oldukça az olması, çalışmanın özgünlüğünü ortaya koyduğu söylenebilir. Bu konunun seçilmesinin nedeni, ZTSO’nun eğilim ve konumunu ortaya koyan bir çalışmanın olmamasıdır.

Bu çalışmada, nicel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nicel araştırma, olayları somutlaştırarak, ölçülebilir bir biçimde sayılarla ortaya koyan ve olayları nesnel bir biçimde ölçmeyi, sayısal verilerle ortaya koymayı amaçlayan bir yöntemdir. Bu yöntemin genel özellikleri arasında toplumsal gerçeklik, nesnellik, çevresel şartların kontrol edilmesi, yöntem gibi ilkeler yer almaktadır. Sosyal bilimlerde yaygın bir biçimde kullanılan anket tekniği kullanılmıştır. Çalışmada baskı grubu kavramı, baskı gruplarının ortaya çıkmasındaki etkenler, baskı gruplarına yönelik kuramsal yaklaşımlar incelenmiş olup, Zonguldak Ticaret ve Sanayi Odası meclis üyeleriyle bir anket çalışması yapılmıştır. Oda üyeleriyle yapılan anket çalışmasıyla örgütün (TOBB) kuruluş amaçları, üyelerin bir baskı grubu olarak TOBB’u nasıl değerlendirdikleri, devlet kavramı ve devletin ekonomideki rolüne bakışları, ülkemizin öncelikli sorunlarını, grup içi katılımlarını, TOBB’un gücünün ve temel işlevlerinin ortaya konulması amaçlanmaktadır.

I. BASKI GRUBU KAVRAMI

Sosyal bilimlerdeki birçok kavram gibi baskı grubunun tanımı konusunda da üzerinde uzlaşılmış ortak bir tanım söz konusu değildir. Fakat siyaset bilimcilerin tanımlarına bakıldığında baskı gruplarının benzer niteliklerinin yer aldığını görmekteyiz. Mehmet Akad, baskı gruplarını (1976: 64) “*Toplumdaki çeşitli sosyal güçlerin bilinçli bir biçimde örgütlenerek, kendi çıkarları doğrultusunda, toplumsal çıkarları iktidara iletmesini ve onunla karar verme işlemini paylaşarak kitlenin gerçek iradesini belirleyen ve yönetime meşruluğunu kazandıran çoğulcu gruplar*”; İlder Turan baskı gruplarını (Turan, 1986: 132) “*Üyelerinin ortak çıkarlara sahip bulduklarını algılayan, iktidara geçmeyi amaçlamadan siyasal sistemi etkilemeye çalışan bir topluluk*”; Nazif Akçalı baskı gruplarını (1991: 124) “*Toplumun yönetimi konusunda siyasi iktidarı bizzat elde etmek yerine siyasi iktidar, siyasal partiler ve kamuoyu üzerinde dolaylı ve dolaysız, gizli ya da açık baskı kurabilen, resmi veya gayri resmi örgütlenmiş siyasi kuvvet*”; Münci Kapani baskı gruplarını (Kapani, 2003: 193; Çomaklı, 1999: 127; Okutan, 2006: 157) “*Ortak menfaatler etrafında birleşen ve bunları gerçekleştirmek için siyasal otoriteler üzerinde etki yapmaya çalışan örgütlenmiş gruplar*”; Esat Çam baskı gruplarını (2000: 451) “*Belirli çıkarları koruma için kurulmuş, iktidarın dışında kalan, iktidarı etkilemek amacıyla iktidara baskı yapan ve iktidarın kendi yararına bir takım kararlar çıkarmasını isteyen örgütler*”; Tayyar Arı baskı gruplarını (1997: 133) “*Bir takım ortak çıkarlar etrafında toplanmış olan ve işbirliği içerisinde resmi kurumlarla temas kurarak görüş ve isteklerini bu yolla ilettikleri taktirde daha iyi sonuç alabileceklerini düşünen örgütlü gruplar*” şeklinde tanımlamaktadırlar. Örgütlü bir grubun olması, ortak menfaatler ve siyasal sistemi etkilemeye çalışmaları tanımlara bakıldığında ortak özellikler olarak belirtilebilir. Baskı grupları,

üyelerinin menfaatleri doğrultusunda, kamuoyunu harekete geçirerek, siyasal iktidarlara taleplerini kabul ettirmek için çalışan örgütlerdir (Çam, 2000: 455; Çağla, 2010: 120; Aslan & Gül, 2004: 96). Günümüzde baskı gruplarının hedeflerinin, menfaatlerine bağlı olan bir toplumsal yapıyı şekillendirmek olduğu ifade edilebilir (Aybay, 1962: 282).

Clive C. Thomas, batı demokrasilerinde baskı gruplarının gelişimini dört döneme ayırmıştır. Birinci dönem, sanayi devrimi öncesi (1830-1870) yılları içermektedir. Bu dönemde orta sınıf olarak nitelendirebileceğimiz dindar ve hayırsever gruplar etkiliydiler. İkinci dönem 1860-1900 yıllarını kapsamaktadır. Bu dönemde, örgüt bilincinin yerleştiğini görmekteyiz ve modern olarak adlandırabilecek sendikalar, işçi örgütleri gibi gruplar etkiliydiler. Üçüncü dönem, 1920-1950 yıllarını kapsamaktadır. Bu dönemde grup bilincinin geniş bir toplumsal alana yayıldığını ve doktorlar, öğretmenler sanatçılar gibi grupların varlığını görmekteyiz. Dördüncü dönem, 1950’den sonraki dönemi kapsamaktadır. Baskı grupları arasındaki önemli anlaşmazlıkların yaşandığı dönem olarak belirtilmektedir. (Thomas, 1993: 2-3).

II. BASKI GRUPLARININ ORTAYA ÇIKMASINDAKİ ETKENLER

Baskı gruplarının ortaya çıkışında Sanayi Devrimi, siyasal modernleşme, siyasal katılma, sosyo-kültürel gibi faktörlerin etkili olduğu söylenebilir. Sanayi Devrimiyle beraber toplumsal yapıda büyük bir değişim yaşanmıştır. Sanayi devrimiyle toplumda yeni sınıflar ortaya çıkmış ve bu sınıflar haklarını savunmak için örgütlenerek gruplar halinde mücadele etmişlerdir. Sanayileşmeyle beraber yeni bir ekonomik sistem ortaya çıkmış, kırdan kente göç başlamış, yeni meslekler oluşmuştur. Bu bağlamda işçi sendikaları, işveren sendikaları, memur sendikaları gibi baskı grupları kurulmuştur (Şahin, 2004: 4-6). Siyasal modernleşmenin, bir siyasal otorite, hükümet ilkesinin yerleşik hale gelmesi; siyasal fonksiyonlarda yaşanan değişimlerle yeni uzmanlık alanlarının oluşması; grup bilincinin artması ve grupların siyasal sistemdeki rollerinin artması olmak üzere üç temel özelliği bulunmaktadır. Modernleşme ile temel özelliklerde de görüldüğü üzere eski yapının yerine yeni yapının oluşturulması çabası vardır. Siyasal modernleşme ile birlikte toplumsal yapıda örgütlenmenin, grup ile birlikte hareket etmenin ön plana çıktığı, siyasal arenada grupların, siyasete katılımlarının her düzeyde arttığı görülmektedir (Alkan, 1998: 9). Baskı gruplarının gelişimi siyasal partilerle paralellik göstermektedir. Toplumsal yapıdaki farklılaşma, ekonomideki gelişme ve siyasal katılımın artması siyasal partiler gibi baskı grupların da orta çıkmasında önemli etkenlerdir. Oy hakkının genişlemesiyle yani genel oy ilkesinin kabul edilmesiyle siyasal partilerin baskı gruplarına olan yaklaşımları farklılaşmıştır. İşçi ya da işveren örgütleri gibi baskı gruplarının siyasal hayattaki en önemli kozlarından biri üye sayısıdır. Bu gibi örgütler, siyasal partilerce seçimlerde en önemli oy potansiyeli olarak görülmüşlerdir. Baskı grupları tarihsel sürece bakıldığında öncelikle siyasal sistem tarafından kabul edilmişlerdir. İkinci olarak baskı gruplarının siyasal sistemi etkilemeye yönelik girişimleri fazlalaşmıştır. Üçüncü olarak, siyasal sistemin bilgi ve uzmanlığa olan ihtiyacını baskı grupları karşılamışlardır. Bazı baskı grupları (odalar, barolar) devlet adına yükümlülük altına girmişler ve siyasetin önemli bir unsuru haline gelmişlerdir (Turan, 1986: 132-133). Etnik grupların fazla olması, baskı gruplarının ortaya çıkışındaki bir diğer etkidir. Etnik grupların fazla olduğu toplumlarda, çok sayıda farklı sosyo-kültürel yapıların varlığı söz konusudur. Örneğin, 1707’den itibaren Avrupa’nın çeşitli bölgelerinden, sosyo-kültürel, etnik, dini nedenlerden dolayı, Amerika kıtasında İngiliz kolonilerinin kurulduğu görülmektedir. Hem Kuzey Amerika’da hem de Güney Amerika’da çok sayıda etnik temellere dayalı bağımsız gruplar oluşmuştur. ABD’nin kurulmasıyla farklı etnik temellere dayanan bu bağımsız gruplar, siyasal sistemde önemli bir faktör haline gelmişlerdir ve bu bağımsız gruplar, baskı gruplarının ortaya çıkmasında önemli rol oynamışlardır (Alkan, 1998: 10-11; Göze, 1989: 482).

III. BASKI GRUPLARINA YÖNELİK KURAMSAL YAKLAŞIMLAR

Baskı gruplarının faaliyet yapılarına göre Plüralizm (Liberal-Çoğulculuk), Korporatizm ve Marksizm olmak üzere üç düşünce okulunun ortaya çıktığı görülmektedir (Thomas, 1993: 6). Liberal-çoğulculuğun özellikleri üzerinde durmak gerekir ki Plüralizm (Liberal-Çoğulculuk) düşünce okulunda baskı gruplarının önemi anlaşılabilir. Birinci özellik olarak liberal-çoğulculuk, herhangi bir görüşün doğruluğunu kabul etmez ve güçlü bir devletin varlığını istemez. İkincisi, liberal-çoğulculuk da grupların özerkliği ön plandadır. Üçüncüsü liberal-çoğulculuk, rekabetçi bir toplum yapısını uygun görmektedir. Dördüncüsü liberal-çoğulculuk, devlet müdahalesine karşıdır (Alkan, 1998: 38). Plüralizm (Liberal-Çoğulculuk) düşünce okulunda, çıkarlarını korumak için grupların birbirleriyle mücadele etmeleri, siyasal sistemin devamı için önemlidir. Çoğulcu bir toplum yapısından söz edebilmemiz için grupların mücadeleleri şarttır (Şahin, 2004: 15).

Korporatizm düşünce okulunun temelinde, iktidarla baskı grupları arasında karşılıklı etkileşim, iş birliği, dayanışma bulunmaktadır. Bu karşılık etkileşimin, iş birliğinin, dayanışmanın temel hedefi, ülkedeki istikrarın sağlanması, sürdürülmesi ve yeni ekonomi politikalarının geliştirilmesidir. Bu çerçevede, korporatizm düşünce okulu devlet, işveren işçi kesimleri arasındaki aracılık görevinin icra edilmesine dayanmaktadır. (Erdoğan, 2009: 87) Korporatist siyasal sistemlerde devlet, baskı gruplarını bir güç olarak kabul edip, siyasal karar alma sürecine sokmakta ve baskı gruplarından uyumlu çalışma ve bağlılık beklemektedir (Erdoğan, 2009: 88). Neo-korporatist siyasal sistemlerde baskı grupları siyasal iktidarla yasal bir zeminde bir araya gelmekte ve iş birliği, dayanışma içinde faaliyet göstermektedirler (Birch, 1993: 213-214). Marksizm düşünce okuluna göre, baskı grupları sınıf çatışmasının bir sonucu olarak ortaya çıkmışlardır (Akçaylı, 1983: 9). Bundan dolayı baskı grupları ile ilgili olumlu bir kanaat yoktur. Marksizm düşünce okulunda baskı gruplarına yer olmadığı belirtilebilir. Çünkü kapitalist sistemde devlet burjuvaziye bağımlıdır. Burjuvazinin kurduğu baskı gruplarının taleplerini devlete kabul ettirebilirler. Fakat ezilen kesimin kurduğu baskı gruplarının ise taleplerini devlete kabul ettirebilmeleri zordur. Baskı grupları, etkisiz gruplar olarak görülmektedir. (Erdoğan, 2009: 88; Şahin, 2004: 17).

IV. BASKI GRUPLARININ EĞİLİM VE KONUMLARI ÜZERİNE BİR UYGULAMA

ZTSO üyelerinin eğilim ve konumlarını ortaya koyabilmek için Alkan’ın (1998) çalışmasından yararlanılmış, sınırlı da olsa bazı sorular eklenmiştir. Anketteki sorular, TOBB’un kuruluş amaçlarını ve TUSİAD, MÜSİAD gibi örgütlere karşı konumlarını; üyelerin baskı grubu açısından TOBB’u nasıl algıladıklarını, üyelerinin beklentilerini, çözüm mercilerine ulaşma yöntemlerini; devlet kavramını, devletin ekonomideki rolünü, ülkemizin öncelikli sorunlarını; üyelerin grup içi katılımlarını, TOBB’un gücünü ve temel işlevlerini belirlemek amacıyla ZTSO meclis üyelerine yöneltilmiştir. 23 meclis üyesinden 14’ü anketi göndermiştir. Meclis üyelerine konuyla ilgili 19 soru, demografik bilgilerle ilgili cinsiyet, eğitim ve yaş olmak üzere üç soru yöneltilmiştir. Demografik bilgiler incelendiğinde (EK-1), ankete yanıt veren meclis üyelerin 13’ü erkek, bir üye de bu soruyu boş bırakmıştır. Eğitim durumunda, eğitim seviyesinin yüksekliği dikkat çekmektedir. Üyelerin 5’i lise, 7’si yüksekokul-üniversite, 2’si yüksek lisans mezunudur. Yaş aralığı ise 36 ile 55 arasında yoğunluk kazanmaktadır. Üyelerin 6’sı 36-45; 7’si 46-55; 1’i de 56 ve üstü yaş aralığındadır.

Tablo 1. Odaların Kurulma Amacı

Kurulma Amacı	Oran (%)
Ülke kalkınmasında, iş adamlarının üzerlerine düşen görevleri daha etkin olarak gerçekleştirmek	%35.7
Karma ekonomik düzenden, piyasa ekonomisine geçişte karşılaşılan sorunlara çözümler üretmek	-
İşadamlarının çıkarlarını, siyasal ve bürokratik kurumlarda daha etkin olarak savunmak	%28.6
Ekonominin yanısıra sosyal ve siyasal açıdan da ülkenin karşı karşıya bulunduğu sorunlarda iş insanlarının etkin bir rol oynamasını sağlamak	%35.7
Kamuoyunda iş insanlarına yönelik yanlış algılamaların önüne geçmek	-
Küçük ve orta ölçekli işletmeleri güçlendirmek	-

Odaların kurulma amacı ile ilgili soruya verilen yanıtlar incelendiğinde, üyelerin üç amaç üzerinde mutabık kaldıkları görülmektedir. Ankete katılanların %35.7’si odaların kurulma amacını “*Ekonominin yanısıra sosyal ve siyasal açıdan da ülkenin karşı karşıya bulunduğu sorunlarda iş insanlarının etkin bir rol oynamasını sağlamak*”; yine %35.7’si “*Ülke kalkınmasında, iş adamlarının üzerlerine düşen görevleri daha etkin olarak gerçekleştirmek*”; %28.6’sı “*İşadamlarının çıkarlarını, siyasal ve bürokratik kurumlarda daha etkin olarak savunmak*” olarak belirtmişlerdir. Alkan’ın (1998: 382) çalışmasında da ankete katılanların bu 3 şık üzerinde yoğunlaştıkları görülmektedir. Her üç amaçta da iş insanlarının ön planda olduğuna, etkinliğine vurgu yapılmıştır.

Tablo 2. TOBB’u TÜSİAD’tan Ayıran En Belirgin Farklılık

Farklılık	Oran (%)
Resmi olarak tanınmış bir kuruluş olması	%7.1
Tüm iş insanlarını temsil eden en üst mesleki teşekkül olması	%71.5
Ekonomik çıkarların ötesinde hedefler gütmesi	%7.1
Karar alma birimleri üzerinde daha etkili olması	%14.3

Tablo 2’ye bakıldığında, ankete katılanların %71.5’i TOBB’u TÜSİAD’tan ayıran en önemli farklılığın “*Tüm iş insanlarını temsil eden en üst mesleki teşekkül olması*” olarak belirtmişlerdir. Alkan’ın (1998) çalışmasında ise bu oran %51.52’dir. Görülüşü gibi TOBB, Türkiye’de iş insanlarını temsil eden en üst örgüt olarak görülmektedir.

Tablo 3. ZTSO’nun Siyasal ve Bürokratik Karar Alma Süreçlerinde Dikkate Alınması

Önermeler	Oran (%)
Genel olarak izleniyor fakat somut sonuçlar doğurmuyor	%42.9
Ekonomik ve sosyal politikalarda somut kararlara dönüşüyor	%7.1
Faaliyetlerinin etkinliği siyasal iktidarın tavırlarına fazlasıyla bağlı	%28.6
Dikkate alındığını düşünmüyorum	%21.4

ZTSO’nun siyasal ve bürokratik karar alma süreçlerinde dikkate alınıp, alınmadığına ilişkin soruya bakıldığında, üyelerin 42’9’u “*Genel olarak izleniyor fakat somut sonuçlar doğurmuyor*”; %28.6’sı “*Faaliyetlerinin etkinliği siyasal iktidarın tavırlarına fazlasıyla bağlı*”; %21.4’ü “*Dikkate alındığını düşünmüyorum*”; %7.1’i “*Ekonomik ve sosyal politikalarda somut kararlara dönüşüyor*” şeklinde yanıt verdikleri görülmektedir. Yanıtlar incelendiğinde, karar alma süreçlerinde ZTSO’nun dikkate alındığını söyleyenlerin oranı (%7.1) oldukça azdır.

Tablo 4. Odaların Kamuoyu Tarafından Algılanması

Önermeler	Oran (%)
Bir baskı grubu olarak görülüyor	-
Toplumun tüm kesimi tarafından aynı duyarlılıkla karşılanmıyor	%35.7
Genel olarak kamuoyu tarafından dikkate alınmıyor	%21.4
Öncü bir rol oynadığı görüşü hakim	%7.1
Siyasal iktidara fazlasıyla bağımlı olduğu sanılıyor	%35.7

Tablo 4’te, Odaların kamuoyu tarafından nasıl algılandığı ölçülmeye çalışılmıştır. Üyelerin verdiği yanıtlar %35.7’si “*Toplumun tüm kesimi tarafından aynı duyarlılıkla karşılanmıyor*”; %35.7’si “*Siyasal iktidara fazlasıyla bağımlı olduğu sanılıyor*”; %21.4’ü “*Genel olarak kamuoyu tarafından dikkate alınmıyor*”; %7.1’i “*Öncü bir rol oynadığı görüşü hakim*” şeklindedir. Odalar, hükümete bağımlı ve toplum tüm katmanlarınca farklı algılanan bir örgüt olarak görülmektedir. Odalar, kamuoyu tarafından önemli bir güç olarak algılanmamaktadır.

Tablo 5. TOBB’un Öncelik Vermesi Gereken Faaliyet Alanı

Faaliyet Alanı	Oran (%)
İş dünyasının ihtiyaç hissettiği yasa ve mevzuat düzenlemelerinde etkin rol oynamak	%85.8
Ekonomide kamu kesiminin yol açtığı sorunlara ilişkin kamuoyu oluşturmak	-
Ekonomik, sosyal ve kamu yönetimiyle ilgili yeni bir planlamaya gidilmesine yönelik öncü çalışmalar yapmak	%7.1
AB konusunda iş insanlarının ihtiyacını hissettiği bilgi akışını sağlamak	-
Ekonomik sorunların yanısıra kültürel problemlerimize yönelik olarak da çalışmalar yapmak	%7.1

Tablo 5 incelendiğinde, ankete katılanların %85.8’i TOBB’un öncelik vermesi gereken faaliyet alanının “*İş dünyasının ihtiyaç hissettiği yasa ve mevzuat düzenlemelerinde etkin rol oynamak*” olarak ifade etmişlerdir. Alkan’ın (1998: 404) çalışmasında da bu faaliyet alanı %29.46 ile birinci sırada yer almaktadır. Ekonomi, AB, sosyo-kültürel, kamu yönetimi gibi faaliyet alanlarının oldukça geride olduğu görülmektedir.

Tablo 6. Yürütülen Faaliyetlerdeki Yöntem

Metot	Oran (%)
Cumhurbaşkanıyla görüşmek	%14.3
İlgili bakanla görüşmek	%7.1
Parlamento komisyonları ile diyaloga girmek	%28.6
Bürokratlarla görüşmek	%21.4
Kamuoyu oluşturmaya yönelik sempozyum, araştırma ve yayın faaliyetleri yapmak	%28.6

ZTSO üyelerine, odanın faaliyetlerinde kullandığı metotlarda sorulmuştur. Sırasıyla kullanılan metotlar, %28.6 “*Parlamento komisyonları ile diyaloga girmek*”; %28.6 “*Kamuoyu oluşturmaya yönelik sempozyum, araştırma ve yayın faaliyetleri yapmak*” %21.4 “*Bürokratlarla görüşmek*”; %14.3 “*Cumhurbaşkanıyla görüşmek*”; %7.1 “*İlgili bakanla görüşmek*” şeklindedir. Parlamento, kamuoyu ve bürokrasinin kullanılan yöntemler arasında ağırlıkları vardır. Cumhurbaşkanı ve bakanlarla görüşmenin en az kullanılan metotlardan olduğu görülmektedir.

Tablo 7. Politikalar veya Kanun Tasarıları Üzerinde Etkili Olmada Başvurulan Yol

Yol	Oran (%)
Arzu edilen tasarıların kanunlaşması yönünde çaba harcamak	%42.9
Benimsenen hükümet politikalarına kamuoyu desteği sağlamak	%7
İstenmeyen düzenlemelerin kanunlaşmaması için parlamentoda çalışmak	%35.7
Kamuoyu oluşturmak suretiyle istenmeyen politikalara direnmek	%14.3

ZTSO üyelerinin, politikalar veya kanun tasarıları üzerinde etkili olmada başvurdukları yola ilişkin soru incelendiğinde, iki yönteme ağırlık verildiği görülmektedir. Bu yollar %42.9 ile “*Arzu edilen tasarıların kanunlaşması yönünde çaba harcamak*” ve %35.7 ile “*İstenmeyen düzenlemelerin kanunlaşmaması için parlamentoda çalışmaktır.*” Kamuoyu unsurunun en az oranda olduğu görülmektedir.

Tablo 8. Karşılaşılan Sorunlarda Çözüm İçin Başvurulan Birim

Merci	Oran (%)
Bürokratlar	%35.7
Milletvekilleri	%14.3
İlgili bakan veya kabine üyeleri	%7.1
Cumhurbaşkanı	-
TOBB’un ilgili birimleri	-
Belediyenin ilgili birimleri	-
Üyesi bulunduğum birliğin yöneticileri	%42.9

Bir baskı grubu olarak ZTSO, siyasal sistemin alacağı kararların kendi lehine çıkması için çalışmaktadır. Bu süreçte ZTSO üyelerinin başvurdukları merci, %42.9 ile “Üyesi bulunduğum birliğin yöneticileri” ve %35.7 ile bürokratlardır. Görüldüğü gibi TOBB yöneticileri ve bürokratlar (%78.6) en çok başvurulan mercilerdir. Hiçbir üye, Cumhurbaşkanı ve TOBB’un ilgili birimlerini seçmezken; milletvekilleri ve bakanların oranı da oldukça azdır.

Tablo 9. Karşılaşılan Sorunlarda TOBB’un Etkinliğinin Değerlendirilmesi

Önermeler	Oran (%)
Birlik yönetimiyle beraber hareket ettiğimde olumlu sonuç alıyorum	%57.2
Birliğin bu tip sorunlarda rol oynamasını uygun bulmuyorum	-
Birlik karar alma süreçlerinde yeterince etkin değil	%28.6
İlgili kurumla doğrudan temasa geçiyorum	%7.1
Boş	%7.1

ZTSO üyelerine, TOBB’un etkinliğine ilişkin görüşleri de sorulmuştur. Ankete katılanların %57.2’si “*Birlik yönetimiyle beraber hareket ettiğimde olumlu sonuç alıyorum*”; derken %28.6’sı ise “*Birlik karar alma süreçlerinde yeterince etkin değil*” şeklinde yanıt vermişlerdir. Görüldüğü gibi ZTSO üyelerinin %57.2’si TOBB’u etkin bir örgüt olarak değerlendirmişlerdir. TOBB’u etkin bir örgüt olarak değerlendirmeyenlerin oranı ise %28.6’dır.

Tablo 10. Karar Alma Birimleri ile Temasa Geçmede Kullanılan Yöntem

Yöntem	Oran (%)
Randevu talep ederek yüzyüze görüşmek	%57.2
Yazılı olarak sorunu aktarmak	-
Tanıdık veya seçmenleri devreye sokmak	%21.4
Benzer sorunları yaşayan iş insanlarıyla birlikte hareket etmek	%14.3
Boş	%7.1

Baskı gruplarının kullandığı baskı yöntemleri genel olarak doğrudan baskı, dolaylı baskı ve kitlesel eylemler olmak üzere üçe ayrılmaktadır. Ankete katılan ZTSO üyelerinin karar alma birimleriyle temasta en çok kullandıkları yöntem %57.2 ile yüz yüze görüşmektir. ZTSO üyelerinin büyük bir bölümü, doğrudan baskı olarak adlandırılan yüz yüze görüşmek yöntemini kullanmaktadır. İkinci yöntem %21.4 ile “*Tanıdık veya seçmenleri devreye sokmak*”, üçüncü yöntem “*Benzer sorunları*

yaşayan iş insanlarıyla birlikte hareket etmektedir.” Alkan’ın (1998: 419) çalışmasında da birinci yöntem %54.9 ile yüz yüze görüşmektir.

Tablo 11. TOBB’un Yürüttüğü Faaliyetlerden Etkili Olan Yöntem

Yöntem	Oran (%)
Kanun tasarıları için ilgili birimlere bilgi ve doküman aktarmak	%28.6
Tasarılar için yetkili birimlere danışmanlık yapmak	%21.4
Kamuoyu oluşturmak	%7.1
Parlamento veya kabine üyeleriyle etkili yüz yüze görüşmeler yürütmek	%35.7
Boş	%7.1

ZTSO üyelerine iletilen bir diğer soruda TOBB ile ilgili olup, bu soruyla TOBB’un yürüttüğü faaliyetlerden etkili olan yöntemlere ulaşılmaya çalışılmıştır. Ankete katılan ZTSO üyelerine göre, TOBB’un yürüttüğü faaliyetlerden etkili olan yöntemler sırasıyla %35.7 “Parlamento veya kabine üyeleriyle etkili yüz yüze görüşmeler yürütmek”; %28.6 ile “Kanun tasarıları için ilgili birimlere bilgi ve doküman aktarmak”; %21.4 ile “Tasarılar için yetkili birimlere danışmanlık yapmaktır.”

Tablo 12. Karar Alma Süreçlerinde Daha Belirleyici Rol Oynayan Unsur

Unsur	Oran (%)
Milletvekilleri	%7.1
Bürokratlar	%28.6
Hükümet	%21.4
Ordu	-
Dini grup ve vakıflar	%7.1
İşadamları	%7.1
Akademisyenler	-
Sendikalar	-
Siyasal parti	%21.4
Boş	%7.1

Siyasal sistemde tek bir karar alıcı organ yer almaz. Hükümet dışında milletvekilleri, bürokratlar, siyasal partiler gibi karar alıcılar yer almaktadır. Tablo 12 incelendiğinde, karar almada belirleyici olan unsurlar %28.6 ile bürokratlar, %21.4 ile hükümet ve %21.4 ile siyasal partidir. Alkan’ın (1998: 439) çalışmasında da hükümet (%23.95) ve bürokratlar (%21.84) bir ve ikinci sıradadır. Çalışmada iş adamları, milletvekilleri ve dini grup-vakıfların oranı ise oldukça az olduğu görülmektedir.

Tablo 13. Ülkedeki En Önemli Sorun

Sorun	Oran (%)
İşsizlik	%28.6
Anayasa	%21.4
Eğitim sistemi	%21.4
Enflasyon	-
Etnik sorunlar	%14.3
İç göç	-
Laiklik üzerindeki kutuplaşma eğilimi	-
Kamu kesiminin ekonomideki payı	%7.1
Uluslararası ekonomik stratejilerin geliştirilememesi	%7.1

ZTSO üyelerine, ülkedeki en önemli sorun olarak neyi gördükleri de sorulmuştur. İşsizlik %28.6 ile birinci sırada yer alırken; diğer sorunlar arasında %21.4 ile anayasa, %21.4 ile eğitim sistemi, %14.3 ile etnik sorunlar yer almaktadır. ZTSO üyelerine göre ülkemizdeki en önemli sorunlar arasında işsizlik, anayasa, eğitim ve etnik sorunlar bulunmaktadır.

Tablo 14. Ekonomik Kararların Alınmasında Kullanılması Gereken Yöntem

Yöntem	Oran (%)
Yasal olarak düzenlenmiş hükümet, bürokrasi, işçi ve işveren kesimlerinin bir arada bulunduğu danışman komiteler oluşturulması	%28.6
Parlamento komisyonlarında ilgili konularda ekonomik çevrelerin temsilini sağlama	%28.6
Lobiciliğin yasallaştırılması	%7.1
Bürokratik birimlerin karar organlarında ekonomik çevrelerin temsilini sağlama	%7.1
Sanayi ve ticaret odalarının yasa tasarıları ve düzenlemelerde etkinliğinin artırılması	%28.6

Tablo 14 incelendiğinde, ekonomik kararların alınmasında kullanılması gereken yöntemler konusunda, ankete katılan ZTSO üyelerinin üç yöntemi ağırlıklı olarak kullandığı görülmektedir. “Yasal olarak düzenlenmiş hükümet, bürokrasi, işçi ve işveren kesimlerinin bir arada bulunduğu danışman komiteler oluşturulması”, “Parlamento komisyonlarında ilgili konularda ekonomik çevrelerin temsilini sağlama” ve “Sanayi ve ticaret odalarının yasa tasarıları ve düzenlemelerde etkinliğinin artırılması” yöntemleri %28.6 oy oranına sahiptirler. Her üç yöntemde, iş insanlarının etkinliğinin, temsilinin artırılmasının ön planda olduğu söylenebilir.

Tablo 15. Devlet Kavramı

Önermeler	Oran (%)
Topluma kimliğini kazandıran tarihsel bir gelenek	%14.3
Toplumun ihtiyaçlarını karşılamak üzere oluşturulmuş bir aygıt	%21.4
Bireyin ihtiyaçlarını karşılamak üzere oluşturulmuş bir aygıt	-
Bütün karar alma süreçlerini kontrol edebilen merkezi yapı	%57.2
Boş	%7.1

ZTSO üyelerine sorulan bir diğer soruda devlet kavramının anlamıdır. Ankete katılanların %57.2’si devleti “Bütün karar alma süreçlerini kontrol edebilen merkezi yapı” olarak tanımlamışlardır. Bunun dışında diğer devlet tanımlarından “Toplumun ihtiyaçlarını karşılamak üzere oluşturulmuş bir aygıt” %21.4; “Topluma kimliğini kazandıran tarihsel bir gelenek” %14.3 oranındadır. Üyelerin önemli bir bölümü tarafından devlet, en geniş, en kapsamlı bir örgüt olarak görülmekte ve tanımda siyasal iktidarın önemli bir özelliği olan en üstün iktidar kavramına bir atıf yapıldığı söylenebilir.

Tablo 16. Devletin Ekonomideki Rolü

Önermeler	Oran (%)
Devlet sadece altyapı hizmetlerini yerine getirmeli	%7.1
Altyapı hizmetlerinin yanında etkili bir teşvik sistemi uygulamalı	%35.7
Özel sektörün henüz yetersiz olduğu alanlarda hizmeti bizzat yerine getirmeli	%7.1
Sosyal güvenlik, eğitim ve sağlıkla ilgili hizmetleri düzenleyip üstlenmeli	%42.9
Güvenlik ve milli savunma dışındaki tüm alanları özel sektöre bırakmalı	%7.1

Devlet ile ilgili bir diğer soru da devletin ekonomideki rolüne ilişkindir. Ankete katılan ZTSO üyeleri, devletin ekonomik yapıdaki rolünü iki şekilde açıklamışlardır. Üyelerin %42.9’u devletin ekonomideki rolünü “Sosyal güvenlik, eğitim ve sağlıkla ilgili hizmetleri düzenleyip üstlenmeli”; %35.7’si de “Altyapı hizmetlerinin yanında etkili bir teşvik sistemi uygulamalı” olarak ifade etmişlerdir. Görüldüğü gibi devlet, eğitim, sağlık, sosyal güvenlik, alt yapı gibi alanlarda öncü olmalı ve ekonomide iş adamlarına teşvik veren bir örgüt olarak görülmektedir. Özel sektörün ekonomide ön planda olduğu önermelerin, oldukça az bir oranda olduğu dikkat çekmektedir.

Tablo 17. Ülke Sorunlarının Aşılmasındaki Öncelik

Öncelik	Oran (%)
Anayasanın tam anlamıyla uygulanması	%21.4
Teşvik ve dış ticaret mevzuatında değişiklik	%14.3
İki parti sistemini kurumsallaştırmak	%7.1
Bürokraside reform	%28.6
Siyasi Partiler Kanununda değişiklik	%14.3
Özelleştirmede etkinlik	-
Boş	%14.3

Önceki sorularda, ZTSO üyelerine göre ülkemizdeki en önemli sorunlar işsizlik, anayasa, eğitim ve etnik sorunlar olarak ifade edilmişti. Tablo 17’de de ülkedeki sorunların aşılmasında öncelik, kim ya da kimlerin olması ile ilgilidir. “Bürokraside reform” %28.6 ile birinci sırada yer alırken; bunu %21.4 ile “Anayasanın tam anlamıyla uygulanması”, %14.3 ile “Siyasi Partiler Kanununda değişiklik” ve “Teşvik ve dış ticaret mevzuatında değişiklik” izlemiştir. Ülkemizde işsizlik, eğitim, anayasa, etnik sorunlar gibi birçok temel sorun varken; bu sorunların çözülmesinde de önceliğin birden fazla olduğu görülmektedir.

Tablo 18. TOBB’un Tüm Oda Yönetimlerini Temsili

Önermeler	Oran (%)
Taleplerimizin aktarılmasında etkin rol oynuyor	%35.7
Birlik yönetimi ayrı bir baskı grubu gibi hareket ediyor	%7.1
Temsil oranları odalar arasında adil dağıtılmamış	%7.1
Yönetim daha çok küçük ve orta ölçekli iş insanlarının savunuculuğunu yapıyor	%7.1
Daha çok hükümetin belirlediği ekonomi politikalarına uygun hareket ediyor	%35.7
Boş	%7.1

TOBB’un oda yönetimlerini temsiline ilişkin tabloya bakıldığında, ZTSO üyelerinin iki önermede yoğunlaştıkları söylenebilir. Bunlardan biri %35.7 ile “Taleplerimizin aktarılmasında etkin rol oynuyor”, bir diğeri de yine %35.7 ile “Daha çok hükümetin belirlediği ekonomi politikalarına uygun hareket ediyordur.” Alkan’ın (1998: 465) çalışmasında da bu iki önermenin ilk iki sırada olduğu görülmektedir. TOBB, isteklerin siyasal sisteme iletilmesinde etkin bir rol oynayan ve siyasal iktidara bağımlı bir örgüt olarak ifade edilmektedir.

Tablo 19. TOBB’un Gücünü ve Etkinliğini Belirleyen Temel Faktör

Temel Faktör	Oran (%)
Üye sayısı	%28.6
Mali gücü	%14.3
Toplumsal statüsü	%35.7
Örgütlenme düzeyi	%7.1
Lider	%7.1
Boş	%7.1

TOBB’un gücünü belirleyen faktörler arasında üye sayısı, mali gücü, toplumsal statü, örgütlenme düzeyi ve lider gibi etkenler yer almaktadır. Tablo 19 incelendiğinde, TOBB’un gücünü belirleyen faktörler sırasıyla %35.7 ile toplumsal statü, %28.6 ile üye sayısı ve %14.3 ile mali gücüdür.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Bu çalışmada, Zonguldak Ticaret ve Sanayi Odası’nın eğilim ve konumları incelenmiştir. Ayrıca, TOBB’un kuruluş nedenleri, üyelerin TOBB’a bakış açısı, devletin konumu, ülkenin temel problemleri, TOBB’un işleyişi, TOBB’un siyasal sistemdeki konumu, TOBB’un temel fonksiyonlarını ve TOBB’un gücünü belirleyen etkenler ele alınmıştır. Ankete katılan ZTSO üyelerinin büyük bir oranı (%85.8) TOBB’un öncelik vermesi gereken faaliyet alanının “*İş dünyasının ihtiyaç hissettiği yasa ve mevzuat düzenlemelerinde etkin rol oynamak*” olduğunu belirtmişlerdir. Bu doğrultuda da başvurdukları yol %78.6 ile kanunların yasalaşması ya da yasalaşmaması için çalışmak olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Faaliyet alanı ile başvuru yolu arasındaki bağlantı, elde edilen sonuçlar arasındadır. TOBB, üyelerinin isteklerini, çıkarlarını siyasal sisteme taşıyarak önemli bir işlev görmektedir. Çalışmada elde edilen sonuçlara göre TOBB, yasalaşma sürecinde önemli aktörlerden biri olarak görülmektedir. 365 oda ve borsadan oluşan TOBB, özel sektörün ülkemizdeki kanuni temsilcisidir. Bundan dolayı ankete katılanlara odaların kurulma amacı ile ilgili soru yöneltilmiştir. Yanıtlar incelendiğinde, odaların kurulma amacında, iş insanlarının çıkarlarına, görevlerine, etkinliğine vurgu yapıldığı görülmektedir.

Ülkemizdeki en önemli işveren örgütleri arasında TOBB ve TUSİAD yer almaktadır. Ankete katılanların yaklaşık dörtte üçüne göre, TOBB ile TUSİAD arasındaki en önemli fark, TOBB’un tüm iş insanlarını temsil eden en üst örgüt olmasıdır. Çalışmada elde edilen önemli sonuçlardan biri de karar alma süreçleriyle ilgilidir. Siyasal sistemin aldığı kararlarda, ZTSO’nun dikkate alındığını düşünenlerin oranı (%7.1) oldukça düşüktür. Bu da ZTSO’nun karar alma süreçlerinde dikkate alınmadığını göstermektedir.

Odalardan, kamuoyu tarafından nasıl algılandığına bakıldığında odaların, siyasal iktidarla birlikte hareket eden ve toplum tarafından farklı biçimlerde algılanan ve kamuoyunca önemli bir aktör olarak görülmediği söylenebilir. ZTSO, Zonguldak’ın önemli baskı gruplarından biridir. ZTSO, diğer baskı grupları gibi siyasal sistemin alacağı kararların kendi lehine çıkması için çalışan bir örgüttür. ZTSO’nun bu süreçte (%78.6) ile en çok başvurduğu organ, TOBB yöneticileri ve bürokratlardır. Ankete katılan hiçbir ZTSO üyesi, Cumhurbaşkanı ve TOBB’un ilgili birimlerini başvuru organı olarak seçmemesi, araştırmadaki önemli sonuçlardan bir diğeridir. ZTSO, siyasal sistemle ilişkilerinde kullandığı yöntemler ağırlıklı olarak, parlamento, kamuoyu ve bürokrasi ile iletişime geçmektir. En az başvuru yöntemleri ise Cumhurbaşkanı ve bakanlarla görüşmedir. ZTSO, yerel bir örgüt olduğundan, kullanılan yöntemlerinde bu doğrultuda olduğu görülmektedir. ZTSO üyelerinin parlamento, bürokrasi gibi karar alıcılarla temasta en çok kullandıkları yol, %57.2 ile yüz yüze görüşmektir. Görüldüğü üzere, ZTSO üyelerinin önemli bir bölümü, doğrudan baskı olarak isimlendirilen yüz yüze görüşme yöntemine başvurmaktadır.

TOBB, 1950 yılında kurulan, günümüzde 365 oda ile tüm illerde ve 160 ilçede örgütlenen kamu niteliği olan bir meslek kuruluşudur. “*TOBB, özel sektörün Türkiye’de mesleki üst kuruluşu ve yasal temsilcisi*” olarak adlandırılmaktadır. Çalışmada da ZTSO üyelerinin %57.2’si TOBB’u etkin bir örgüt olarak görmektedirler. TOBB, etkin bir örgüt olarak belirtilse de siyasal iktidarla iyi ilişki, grup içi dayanışma, zamanlama ve yöntem gibi unsurlar, baskı gruplarını etkinliğinde önemli olan faktörlerdir (Göksu ve Bilgiç, 2003: 65). Bilindiği üzere, siyasal sistemde tek bir karar alıcı organ yer almamaktadır. Milletvekilleri, bürokratlar, siyasal partiler, belediyeler gibi karar alıcılar bulunmaktadır. Karar almada etkili olan kesimler bürokratlar, hükümet ve siyasal partidir. Ankette, iş insanları, milletvekilleri ve dini grup-vakıfların oranının ise oldukça az olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ankete katılanlara, ülkemizdeki en temel sorun olarak neyi gördükleri de sorulmuştur. ZTSO üyelerinin işsizlik, anayasa, eğitim ve etnik sorunlar gibi temel sorunlar üzerinde yoğunlaştıkları görülmektedir.

Siyasal sistemde önemli kavramlardan biri de devlettir. Ankete katılanların yaklaşık %60’ı tarafından devlet, en üstün, en geniş, en kapsamlı bir örgüt olarak tanımlanmıştır. Bu tanımlamayla devletin, bir bakıma siyasal iktidara benzetildiği ifade edilebilir. Tanım dışında devletin ekonomideki rolü ise sağlık, eğitim, sosyal güvenlik, alt yapı gibi alanlarda hizmet eden, öncü olan ve ekonomik

alanda iş adamlarına destek olan, teşvik veren bir örgüt olarak görülmektedir. Özel sektörün ekonomide söz sahibi olduğu bir devlet yapısı, ankete katılanlarca benimsenmemiştir.

Demokrat Parti (1950-1960) ve Adalet Partisi (1965-1979) TOBB’a hâkim olan siyasal partiler arasındadır. Adalet Partisi döneminde (1965-1979), TOBB Yönetim kurulu listesi Adalet Partisi, tarafından belirlenmiştir (Çavuşoğlu, 2010: 137-38). İktidar partileri belli dönemlerde TOBB’a hâkim olmuşlardır. Ankete katılanların %35.7’si tarafından da TOBB, “*Daha çok hükümetin belirlediği ekonomi politikalarına uygun hareket eden*” bir örgüt olarak tanımlanmıştır. Baskı gruplarının gücünü belirleyen faktörler arasında üye sayısı, mali gücü, toplumsal statü, örgütlenme düzeyi, liderlik gibi unsurlar yer almaktadır. Anket sonuçları incelendiğinde, toplumsal statü (%35.7) birinci, üye sayısı (%28.6) ikinci, mali gücü (%14.3) ile üçüncü sırada yer almıştır. TOBB Başkanları ve oda başkanları, çoğunlukla çevrelerinde sevilen, saygı duyulan kişilerdir. Günümüzde, TOBB yaklaşık bir milyon üç yüz bin üyesi ile siyasal sistem üzerinde önemli bir seçmen kitlesine sahiptir. Bu bilgiler ışığında, toplumsal statü ve üye sayısının TOBB’un gücünü belirleyen faktörler arasında öne çıktıkları söylenebilir.

Alkan’ın (1998) çalışması ile karşılaştırıldığında, odaların kurulma amacı, TOBB’u TÜSİAD’tan ayıran farklılık, TOBB’un öncelik vermesi gereken faaliyet alanı, karar alma birimleri ile temasa geçmede kullanılan yöntem, karar alma süreçlerinde daha belirleyici rol oynayan unsur, TOBB’un tüm oda yönetimlerini temsili gibi 6 soruda elde edilen sonuçların aynı olduğu görülmektedir. Baskı gruplarının eğilim ve konumlarını ortaya koyabilmek için, bu konuyla ilgili çalışmaların artması sağlanmalıdır. Bu noktada, bu çalışmanın, yapılacak araştırmalara örnek olması beklenmektedir. Sonuç olarak, ZTSO, en üst kuruluşu olan TOBB aracılığıyla siyasal sistem üzerinde üyelerinin çıkarlarını korumak için etkili olmaya çalışmaktadır. Fakat bu etkinin hangi oranda olduğu konusunda bir değer vermek doğru değildir.

KAYNAKÇA

- Akad, M. (1976). *Baskı gruplarının siyasal iktidarla ilişkileri*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi yayımları.
- Akçalı, N. (1991). *Siyaset bilimine giriş*. İzmir: Ege Üniversitesi Basın Yayın Yüksekokulu Yayınları.
- Akçaylı, N. (1983). *Sendika teorisi*. Bursa: Uludağ Üniversitesi yayımları.
- Aksoy, N. (2008). *Sivil toplum ve baskı grupları*. İstanbul: Kaknüs yayımları.
- Alkan, H. (1998). *Türkiye’de baskı grupları: Siyaset ve işadamları örgütlenmeleri (ODALAR-TÜSİAD-MÜSİAD)*. (Doktora tezi). Marmara Üniversitesi SBE, İstanbul.
- Arı, T. (1997). *Amerika’da siyasal yapı lobiler ve dış politika*. İstanbul: Alfa.
- Aslan, S. & Gül, C. (2004). Geçmişten günümüze Türkiye’de baskı grupları. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 5(1), 85–100.
- Aybay, R. (1962). Baskı grupları. *İ.Ü. Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 24, 271–285.
- Birch, A. H. (1993). *The concepts and theorise of modern democracy*. Florence: Routledge.
- Çağla, C. (2010). *Yeni başlayanlar için siyaset bilimi*. İstanbul: Omnia.
- Çam, E. (2000). *Siyaset bilimine giriş*. İstanbul: Der yayımları.
- Çavuşoğlu, H. (2010). Mehmet Yazar’ın TOBB (Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği) başkanlığı dönemi. *Bahkesir Üniversitesi SBE Dergisi*, 13(23), 129–139.
- Çomaklı, Ş. E. (1999). Baskı gruplarının siyasal partilerle ilişkisinin siyaset kavramı çerçevesinde incelenmesi. *CBÜ İ.İ.B.F. Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 5, 121–137.
- Doğan, İ. (2002). *Özgürlükçü ve totaliter düşünce geleneğinde sivil toplum*. İstanbul: Alfa yayımları.
- Göksu, T., & Bilgiç, V.K. (2003). Baskı grupları ve karar alma mekanizmalarına etkileri. *Amme İdaresi Dergisi*, 36, 51–66.
- Göze, A. (1989). *Siyasal düşünceler ve yönetimler*. İstanbul: Beta.

- Kapani, M. (2003). *Politika bilimine giriş*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Okutan, C. (2006). Küreselleşme olgusu karşısında Türkiye’de baskı gruplarının değişen niteliği. *Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi*, 10(1-2), 154–164.
- Özbudun, E. (1974). *Siyasal partiler*. Ankara: Sevinç matbaası.
- Öztekin, A. (2010). *Siyaset bilimine giriş*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Turan, İ. (1986). *Siyasal sistem ve siyasi davranış*. İstanbul: Der yayınları.
- Şahin, K. (2004). *Baskı grupları ve bir baskı grubu olarak Türkiye işveren sendikaları konfederasyonu*. (Yüksek Lisans tezi). Kırıkkale Üniversitesi SBE, Kırıkkale.
- Tezcan, A. (2013). *Türkiye’de baskı gruplarının vergi mevzuatına oluşumuna etkileri*. (Yüksek Lisans tezi). Erzincan Üniversitesi SBE, Erzincan.
- Thomas, C. C. (1993). *First world interest groups*. London: Greenwood Press.
- Topçu, A. (2006). *Siyasal karar alma organları üzerinde çıkar ve baskı gruplarının etkileri*. (Yüksek Lisans tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi SBE, Afyonkarahisar.
- Turan, İ. (1987). *Siyasal demokrasi siyasi katılma baskı grupları ve sendikalar*. İstanbul: Belediye-İş Sendikası Eğitim Yayınları.
- Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği. (1991). *Ticaret ve sanayi odaları ticaret odaları sanayi odaları deniz ticaret odaları ticaret borsaları ve Türkiye ticaret, sanayi, deniz ticaret odaları ve ticaret borsaları birliği kanunu ve tüzüğü*. Ankara: TOBB Yayını.

EK 1- Ankete Katılanların Demografik Bilgileri

Cinsiyet	Sayı	Oran (%)
Kadın	-	-
Erkek	13	%92.9
Boş	1	%7.1

Yaş Aralığı	Sayı	Oran (%)
18-25	-	-
26-35	-	-
36-45	6	%42.9
46-55	7	%50
56 ve üstü	1	%7.1
Boş	-	-

Eğitim durumu	Sayı	Oran (%)
Ortaokul	-	-
Lise	5	%35.7
Yüksekokul-Üniversite	7	%50
Yüksek Lisans	2	%14.3
Doktora	-	-
Boş	-	-

Etik Beyanı : Bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara uyulduğunu yazarlar beyan eder. Aksi bir durumun tespiti halinde ÖHÜİBF Dergisinin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk çalışmanın yazar(lar)ına aittir. Bu çalışma, Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi İnsan Araştırmaları Etik Kurulu’nun 29.07.2021 tarihli ve 62480 sayılı kararıyla etik kurallara uygun bulunmuştur.

Teşekkür : Yayın sürecinde katkısı olan hakemlere ve editör kuruluna teşekkür ederiz.

Ethics Statement : The authors declare that ethical rules are followed in all preparation processes of this study. In case of detection of a contrary situation, ÖHÜİBF Journal does not have any responsibility and all responsibility belongs to the author (s) of the study. This study has been approved by 29.07.2021 dated and 62480 numbered decree of Zonguldak Bulent Ecevit University Human Research Ethics Committee.

Acknowledgement : We thank the referees and editorial board who contributed to the publishing process.
